

также отмечена возможность осуществления диагностики развития познавательных процессов, что позволяет выявить базисные составляющие психики.

Ключевые слова: Монтессори-терапия, нейропсихологическая коррекция, высшие психические функции, «метод замещающих онтогенеза», фактор, синдромный (факторный) анализ, межполушарные взаимодействия.

Rodnenok M.E. Theoretical and researching ground of neuropsychological correction of violations of cognitive activity preschool children with cerebral paralysis by Montessori-therapy

In this article the basic theoretical principles of neuropsychology of childhood, general psychology regarding patterns of mental development of children and Montessori - therapeutic concepts that are integral techniques neuropsychological correction learning of preschool children with cerebral palsy using Montessori therapy. The author proves involvement modern concept of neuropsychological correction to the philosophical, psychological and pedagogical principles of scientific pedagogy methods of Maria Montessori.

The author of the article summarizes the scientific point of view on the merits, content and specificity correction influence the specificity of the correctional process in childhood and analyzes efficiency of neuropsychological principles in remedial work, emphasized the importance of combining cognitive and motor types correction.

Special attention is paid to the feasibility of using paper "method of replacing ontogeny" H.V.Semenovych as one of the core technologies of neuropsychological correction, habilitation and prevention in childhood, the essence and purpose of this approach as an effective method for many types dyzontohenezu, including cerebral palsy; the necessity for the development of interhemispheric interactions.

In the article the correction in forming the program, based on the types developed in the neuropsychology of basal (basic) factors that are necessary for the development of normal ontogeny and indicated the possibility of the diagnosis of cognitive processes, which allows to identify the basic components of the psyche.

Keywords: Montessori therapy, neuropsychological correction of higher mental functions "method of replacing ontogeny" factor syndromic (factor) analysis of interhemispheric interaction.

Стаття надійшла до редакції 10.11.2014 р.

Статтю прийнято до друку 20.11.2014 р.

Рецензент: д. психол. н., проф. Шевцов А.Г.

УДК 86-056.313

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛІЗОВАНОГО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З СИНДРОМОМ ДАУНА В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Савицький А.М.

кандидат педагогічних наук, доцент

Дидактична проблема індивідуалізації навчання на сучасному рівні охоплює велике коло питань в усіх ланках існуючої системи освіти і зокрема в загальноосвітньому закладі. Розглядаючи дану проблему маємо зупинитись на теоретичних основах індивідуалізації навчання у загальній дидактиці.

Індивідуалізація навчання є одним з основних напрямлень, за яким відбувались багато чисельні пошуки у педагогіці. Для формування новітніх підходів до індивідуалізованого навчання дітей з психофізичними порушеннями, зокрема дітей з синдромом Дауна особливого інтересу набуває аналіз досвіду, що накопичила педагогіка в умовах загальноосвітнього навчального простору.

За останнє десятиліття значно зросла кількість публікацій, присвячених вивченню цього генетичного захворювання. Та проблема навчання цих дітей залишається найменш розробленою як в науково-дослідному так практичному аспектах.

Проблемою навчання осіб з обмеженнями психофізичного розвитку займались сучасні вітчизняні та іноземні фахівці в галузі корекційної педагогіки та психології (В. Бондар, Ю. Бріскін, Т. Гаврилова, О. Глоба, В.Липа, Б. Сермєєв, В. Синьов, Є. Соботович, Н. Стадненко, В. Тарасун, А. Шевцов, М. Шеремет та ін.). Провідні дослідники психомоторного розвитку дітей з синдромом Дауна сучасного періоду М. Бруні, С. Вайнерман, Н.Гіренко, П. Лаунтеслагер, П. Уіндерс та ін.

Ідея індивідуалізації не є відкриттям педагогіки. Паралельно з багатьма іншими, ця ідея отримала життя завдячуючи пошукам мислителів Давнього світу. Так відомо, що древньогрецькі філософи Левкипп і Демокрит обґрунтували індивідуалізацію та диференціацію як принципи, що є в основі філософського пояснення буття людини. Проблема індивідуалізації навчання постає як важливе і дискусійне питання в педагогіці різних періодів і пов'язана з такими іменами як Аристотель, Плутарх, Протагор, Сократ, Платон, Квінтіліан, Конфуцій та ін. [4, с.39]

В подальшому ідея індивідуалізації навчання дітей в процесі їхнього виховання існувала у своєму недорозвинутому вигляді (Квінтіліан) та набула нової актуальності в епоху Відродження. При цьому реалізація

ідеї індивідуальних відмінностей дітей, що навчались, забезпечувалась, перш за все, організацією шкіл того часу – індивідуального навчання, а потім індивідуально-групового навчання. [2, с. 12]

Вчителі того періоду при здійсненні індивідуального навчання помічали, що учні по-різному сприймали, засвоювали, запам'ятовували навчальний матеріал, виявляючи неоднакове відношення до навчання. Це в подальшому стало основою для висунування різних наукових концепцій, спрямованих на виявлення протиріч, які взаємодіючи з впливом оточуючого середовища створюють неповторний образ людини, його особистість, індивідуальність.

Розповсюдження в школах 16 ст. класно-урочної системи обумовило появу протиріч між колективним та індивідуальним характером отримання знань. Саме в цей період індивідуальний підхід до навчання поставав як педагогічна проблема. Одним з перших до неї звернувся Я. Каменський, який в своїй педагогічній праці - «Велика дидактика» - вказав на можливі розрізнення у вроджених особливостях учнів, розробив типологію учнів в залежності від їх здібностей та характеру і, спираючись на універсальні закони природи дав загальні рекомендації щодо навчання і виховання дітей кожної з груп. [4, с. 49]

Не зважаючи на те, що саме Я. Каменський розкриваючи класно-урочну форму навчання пропонує вирішення протиріч між колективним та індивідуальним способом засвоєння знань, виступаючи проти того, щоб школа підводила всіх під один шаблон, не визнає той факт, що класно-урочна організація навчання значно ускладнює врахування індивідуальних особливостей учнів. Так відомі педагоги минулого Д. Локк, Ж. Руссо пропонували виховувати і навчати дітей вдома, тим самим віддаючи перевагу індивідуальній формі отримання знань. [2, с. 40]

Ідея індивідуалізації була запозичена педагогікою безпосередньо з психології і, частково, із соціології – наук, предметом вивчення яких є людина. Так цей період в радянській педагогіці став початком теоретичного рівня і пов'язаний з ім'ям К. Ушинського. За його думкою, основна умова успішного виховання дитини – врахування її вікових та психологічних особливостей. Так як діти за своєю природою індивідуальні, вважав він, то загальні рецепти призвести до успіху не зможуть. К. Ушинський, як основоположник педагогічної антропології, закликав глибоко і всебічно, з позицій різних наук вивчати людину і в якості основного дидактичного принципу виділив принцип врахування індивідуальних особливостей дитини. [6, с. 112]

В Росії на початку ХХ ст. розробка проблеми врахування індивідуальних особливостей школярів в процесі навчання здійснюється виключно в рамках педології, що стала продовженням антропологічної педагогіки К. Ушинського. Найбільш активно в педології досліджувались питання індивідуально-психологічних особливостей учнів (Г. Россолимо, А. Лазурский, П. Блонский). В центрі уваги педології знаходились, перш за все, складні діти. Так, однією з найактуальніших задач науково-дослідної роботи в педології того часу було провести типологію важкого дитинства у зв'язку з проблемою індивідуалізації педагогічної роботи з різними категоріями складних дітей та типізація спеціальних закладів для них. [2, с. 81]

В масових навчальних закладах в цей період ідея індивідуалізації та диференціації навчання була реалізована в профнахлах. Також мало місце використання в навчальному процесі ідей Дальтон-плану, при якому передбачалось посилення індивідуальної самостійної роботи школярів.

Аналіз педагогічної літератури дозволяє стверджувати, що приділяючи значну увагу психологічним і віковим особливостям дітей, радянська дидактика 20-х років розробила проблему врахування індивідуальних особливостей школярів при використанні тих чи інших методів і організаційних форм навчання. При вирішенні цих питань було допущено відступ від традиційної класно-урочної системи навчання та захоплення педагогів ідеями Дальтон-плану та методу проектів, що створювало найкращі умови для індивідуально-диференційної роботи з учнями (А. Алексюк, А. Кирсанов, О. Нильсон, М. Скаткин, Л. Степашко та ін.). [4, с. 67]

Найбільш вагомим досягненням психолого-педагогічної науки тих років були, безумовно, наукові праці Л.Виготського про зону актуального і найближчого розвитку та провідної ролі навчання у розвитку людини. Але його теорії на той час залишились нерозробленими. [6, с. 37]

Розглянувши генезис розвитку проблеми, визначимо підходи до використання терміну «індивідуалізація навчання».

Термін «індивідуалізація навчання» використовується в педагогічній літературі в різних значеннях. Таке положення обумовлене складністю самого педагогічного процесу, а також тим, що дане поняття знаходиться у постійному розвитку. Розглянемо декілька варіантів використання даного підходу у сучасній дидактиці.

Так за думкою авторів (А. Бударний, І. Бутузов, І. Закіров) індивідуалізація навчання – це така організація навчального процесу, при якій вчитель обирає способи, прийоми, темп навчання, що враховує індивідуальні особливості учнів, ступінь їх здібностей до оволодіння знаннями. [2, с. 13]

Індивідуалізація навчання – знання сильних та слабких сторін учня, врахування особливостей кожного шляхом створення умов для їх розвитку (М. Мартинович, Т. Стульпінас, І. Чуриков).

П. Гальперін, А. Леонтьєв, А. Линда вбачають в індивідуалізації навчання організацію індивідуальної та

самостійної роботи учнів.

За думкою Р. Щукіної індивідуалізація навчання - це само організаційна навчальна діяльність індивіда, що здійснюється у відносній незалежності від педагогічного впливу, за допомогою мотивів, цілей та змісту навчання, які змінюються в залежності від рівня психологічної готовності до навчання.

Індивідуалізація навчання – організація навчального процесу із урахуванням індивідуальних особливостей учня, що дозволяє створити оптимальні умови для реалізації потенційних можливостей кожної дитини (Російська педагогічна енциклопедія під ред.. В. Давидова). [2, с. 23]

І. Подласий вважає, що індивідуалізація навчання – це пристосування форм і методів педагогічного впливу до індивідуальних особливостей дитини з метою забезпечення запроєктованого рівня розвитку учня.

Індивідуалізація навчання – особлива організація навчального процесу в колективі класу, спрямована на реалізацію вимог індивідуального підходу (Є. Рабунський).

І. Унт вбачає у індивідуалізації навчання можливості врахування в процесі навчання індивідуальних особливостей учнів в усіх його формах і методах, в незалежності від того які особливості і в якій мірі враховуються.

Аналіз точок зору щодо даного поняття не виявив у сучасних науковців суттєвих протиріч. Спільним є те, що проблему індивідуалізованого навчання вони розглядають як організацію навчального процесу з урахування індивідуальних особливостей та розуміють як сам організаційну діяльність учнів.

Для подальшого розуміння застосування форм індивідуалізованого навчання для дітей з синдромом Дауна маємо зупинитись на особливостях психічної діяльності в процесі навчання. Так враховуючи дані нейроанатомії проаналізуємо процеси пам'яті у дітей з синдромом Дауна. Так пам'ять – це закріплення, збереження і відтворення в мозку того, що відбувалося в минулому досвіді людини. Фізіологічною основою пам'яті є утворення в мозку тимчасових нервових зв'язків і їхня наступна актуалізація або відтворення. Пам'ять є основою формування інтелекту. Завдяки пам'яті фіксуються події минулого, узагальнюється досвід, набуваються певні знання та навички.

У дітей з синдромом Дауна пам'ять розвивається досить повільно, матеріал вони запам'ятовують лише після багаторазового повторення, швидко забувають і внаслідок цього не можуть в повній мірі використати ці знання на практиці. Причиною цього є певна недосконалість замикаючої функції кори головного мозку, що і обумовлює малий об'єм і уповільнений темп формування нових умовних зв'язків та їхню недовговічність. Особливо у цих дітей страждає довільна пам'ять. Обсяг пам'яті суттєво звужений. При відтворенні заученого матеріалу часто спостерігають спотворення. [3, с. 56]

В процесі розвитку співвідношення між довготривалою та короткочасною пам'яттю у дітей з синдромом Дауна удосконалюється як в кількісному, так і в якісному плані. Краще розвивається довготривала пам'ять, в порівнянні з короткочасною.

У цілому за рахунок механічної більша частина дітей з даною генетичною патологією здатна засвоїти навчальний матеріал. Це є подальшою основою для організації навчально-виховного процесу для цих дітей, що дасть їм можливість використовувати набуті знання, уміння в опануванні предметів шкільного циклу, зокрема оволодіння навичками читання, письма, рахунковими операціями, навичками самообслуговування тощо.

Далі намагаємось проаналізувати можливі труднощі у навчанні дітей з синдромом Дауна, які виникають внаслідок недосконалої роботи психічних процесів. Так маємо достатньо даних щодо недорозвитку уваги у дітей з даною генетичною аномалією.

Отже, за даним фахової літератури увага – це виділення одних об'єктів психічної діяльності із множини інших і концентрація психічної діяльності на виділених об'єктах при одночасному абстрагуванні інших. Фізіологічною основою уваги є виникнення зони оптимального збудження в певних відділах кори головного мозку при більшому або меншому гальмуванні інших відділів кори. [5, с. 27]

За даними наукової літератури і власними спостереженнями констатуємо, що увага дітей з синдромом Дауна знаходиться на досить низькому рівні. При розгляді об'єктів оточуючої дійсності діти не помічають їхніх суттєвих деталей, увага затримується лише на яскравих деталях об'єкта, які його часто не характеризують або є другорядними. Їхня цікавість об'єктом часто залежить від його фізичних характеристик та зовнішньої мотивації. [3, с. 53]

Під час організованих занять їхня увага швидко розсіюється і внаслідок цього вони втрачають зв'язок з педагогом і не розуміють все, що він їм говорить. Увага в них не стійка, її дуже важко сконцентрувати. Особливістю в проведенні занять є певний акцент на яскравих, сильних подразниках, які спрямовані на дитину. В результаті корекційно-розвивальної роботи у дітей в дошкільному віці складається незначне коло уявлень про оточуючий світ.

Маємо звернути увагу на те, що серед дітей з даною генетичною патологією зустрічаються як діти з гіперактивною поведінкою і дефіцитом уваги, так і діти з певними проявами гіпокінетичної поведінки.

Далі ми проаналізуємо деякі особливості розвитку мовлення дітей з даною генетичною патологією. Так, спеціалісти, що здійснюють супровід дітей з синдромом Дауна констатують у них значну затримку мовленнєвого розвитку. При чому, порушення експресивного мовлення виявляються сильнішими, ніж імпресивного. Також відмічається суттєве зниження об'єму активного словника в порівнянні з віковою нормою. Що стосується сприймання мовлення, то запас слів у дітей підліткового віку, за даними вітчизняних та іноземних вчених, відповідає віковим нормативам, а є суттєві відставання у розумінні граматичної будови мовлення. Більшість дорослих людей із синдромом Дауна не просуваються далі початкових стадій у засвоєнні морфологічної системи мови і граматичної будови мовлення. В усному мовленні основні труднощі пов'язані з порушеннями артикуляції звуків. Однак не дивлячись на недостатню сформованість різних компонентів мовлення, діти і дорослі з синдромом Дауна демонструють достатньо високу ефективність невербальної комунікації. [1, с. 62-75]

В основі цих порушених психічних функцій знаходиться недосконала діяльність центральної нервової системи дітей з синдромом Дауна. Так дійсно останні дослідження в галузі нейрофізіології та нейропсихології засвідчують, що функціональна діяльність головного мозку людей з синдромом Дауна відрізняється від роботи мозку в нормі. Знижена активність ключових зон системи дзеркальних нейронів, які беруть активну участь у сприйманні і розумінні дій та емоцій інших людей, а також у формуванні мовлення. Крім того у дітей з трисомією - 21 значно знижена активність моторних зон головного мозку. [5, с. 114-117]

Дійсно ці діти мають специфічний профіль психомоторного розвитку. В цьому відношенні вони відстають від звичайних дітей і у них виявляються порушення в послідовності освоєння рухових навичок, розвитку мовлення та багатьох інших психічних процесів. Крім того, при синдромі Дауна, на відміну від інших форм відставання розумового розвитку, рухові порушення превалюють над інтелектуальними. [5, с. 22]

Дослідження будови і діяльності дитячого мозку також спрямоване на вивчення додаткових моментів: визначення нейробіологічної та нейрофізіологічної основи специфіки онтогенезу осіб з синдромом Дауна. Комплексний погляд на проблему забезпечується завдяки проведенню досліджень на усіх рівнях: генному, молекулярному, клітинному. Значна увага в актуальних дослідженнях відводиться питанню про час появи нейроанатомічних і нейрофізіологічних особливостей онтогенезу даної категорії дітей. [3, с. 56]

Попередні дослідження ЦНС людей з синдромом Дауна до недавнього часу базувались на вивченні біологічного матеріалу. Отримані дані чітко вказували на те, що вага головного мозку людей з синдромом менша за середньостатистичну, мозочок та лобні відділи мозку суттєво менші за об'ємом. Багато авторів пов'язують саме з особливостями будови нервової системи те, що у людей із синдромом Дауна недостатньо розвивається рівновага й координація рухів, спостерігається знижений м'язовий тонус. [5, с. 77]

Мозочок відіграє центральну роль в керуванні положенням тіла в просторі та координації рухів і отримує інформацію від вестибулярного апарату. Мозочок також взаємодіє з тими відділами кори головного, які відповідають за управління довільними рухами. Крім цього, зворотній зв'язок з корою великих півкуль мозку здійснюється від кори мозочка через мозочкові ядра та екстра пірамідну систему із заходженням у стовбур мозку, до таламусу і потім до кори. При тих чи інших ураженнях мозочка спостерігаються порушення в координації рухів і рівновазі тіла, а також м'язова гіпотонія.

Враховуючи вищезазначені особливості психомоторного профілю дітей з синдромом Дауна та подальшу організацію їхнього індивідуалізованого навчання зупинимось на реалізації цих педагогічних підходів. Індивідуалізація навчальної діяльності може здійснюватись через фронтальну, групову і самостійну індивідуальну роботу учнів. Найбільш визнаною вважається саме остання, що має найбільш широкі можливості для індивідуалізації навчання. Основним засобом індивідуалізації при цьому є диференційовані завдання, які змінюються за ступенем складності, об'ємом та способом виконання. [7, с. 69]

Також продуктивною є ідея використання в якості ефективного прийому індивідуалізації дозованої допомоги при виконанні учнем самостійної роботи – від зауважень по ходу діяльності до тимчасового спрощення умов роботи.

В якості компонента діяльності вчителя щодо здійснення індивідуального підходу є керівництво навчальним процесом учнів класу шляхом надання їм диференційованої допомоги. Так можемо визначити наступні види організації допомоги учням з особливими освітніми потребами:

- Планування навчальної діяльності (планування навчального завдання, алгоритмізація навчальної діяльності);
- Додатковий інструктаж по ходу навчальної діяльності (довідково-інформаційний, наочний, демонстраційний);
- Стимулювання навчальної діяльності (створення ситуації успіху, заохочення, покарання);
- Контроль за навчальною діяльністю (систематичний, вибірковий, епізодичний, активізація самоконтролю).

Виходячи з цього маємо визначити основні аспекти індивідуалізації та диференціації навчальної

діяльності, а саме:

- наслідування індивідуалізацією та диференціацією принципів гуманістичної педагогіки;
- обов'язкове вивчення індивідуальних особливостей кожної дитини і проектування її розвитку на всіх етапах навчання;
- професійно-орієнтована організація навчання дітей;
- індивідуальний і диференційований підхід не як пристосування до індивідуальних особливостей дитини в процесі навчання та полегшення її участі, а як засіб розвитку учнів шляхом подолання ними труднощів;
- індивідуалізація навчання через визначення програмного максимуму та мінімуму для кожного учня по окремому шкільному предмету;
- розподіл учнів на уроці за диференційованими групами (з урахуванням індивідуально-типологічних особливостей, здоров'я, психічного розвитку);
- диференціація навчальних завдань для учнів за складністю, об'ємом, часом виконання;
- індивідуалізація оцінювання та перевірки виконання навчальних завдань;
- індивідуалізація навчання засобами позакласної діяльності (гуртки, творчі об'єднання).

Далі розглянемо основні прийоми індивідуалізації та диференціації навчання дітей з синдромом Дауна. Так різних етапах проходження навчального матеріалу потрібно застосовувати наступні дії:

- на етапі контролю за підготовленістю учнів (зниження темпу опитування, збільшення часу на відповідь біля дошки, дитині надається можливість робити попередні записи; учню надають приблизний план відповіді з навідними питаннями, застосування наочності, схем, плакатів, стимуляція оцінкою);
- на етапі викладання нового матеріалу (дії вчителя спрямовані на підтримання інтересу до засвоєння нової теми, більш частіше звернення до особливих дітей з метою з'ясування ступеню розуміння ними нового матеріалу, залучення «сильних» учнів для повторного роз'яснення матеріалу, залучення невстигаючих учнів в якості помічників вчителя);
- самостійна робота на уроці (подрібнення завдань на дози, етапи, вичленування складних завдань, звернення до аналогічних завдань виконаних раніше, посилання на необхідні у вирішенні завдань правила, властивості, стимулювання самостійної діяльності, ретельний контроль за виконанням завдання, виявлення помилок та їх своєчасне виправлення);
- самостійна робота поза класом (підбір раціональних систем вправ, попередження можливих труднощів, застосування карток та алгоритмів виконання завдання, складання індивідуального плану подолання прогалин у знаннях).

На основі аналізу даних ми визначили основні теоретичні та практичні основи індивідуалізації шкільного навчання дітей з синдромом Дауна. Так виокремлено наступні компоненти освітньої діяльності:

- Інтелектуальна готовність (достатній запас знань про оточуючий світ, уявлення про закономірності явищ, рівень розвитку пізнавальних інтересів, рівень пізнавальної діяльності, психічних процесів, сформованість мислення, рівень розвитку наочно-образного мислення, сформованість символічної функції, уяви, усного мовлення);
- Психомоторна готовність (збалансованість процесів збудження і гальмування, становлення мови і мовлення, вербально-логічного мислення, розвиток дрібної моторики, зорово-моторної координації);
- Емоційно-вольова готовність (довільність поведінки, характер емоційності);
- Соціально-психологічна готовність (сформованість особистісного спілкування з дорослими, спілкування з дітьми, формування довільності);
- Особистісна готовність (сформованість до прийняття нової соціальної позиції школяра, сформованість пізнавального інтересу, рівень довільної поведінки, узгоджуваність мотивів, сформованість самооцінки).

На основі сформованих компонентів, дослідження одержаних матеріалів спрямованих на вивчення дитини з синдромом Дауна, можна сформулювати основні критерії готовності цієї категорії дітей до шкільного навчання, а саме:

- достатній рівень особистісної форми спілкування з дорослим;
- сформованість внутрішньої позиції школяра;
- узгодженість пізнавальної і соціальної мотивації;
- сформованість нижчого порогу навчання;
- рівень актуального розвитку довільності.

Аналіз літературних джерел та власний педагогічний досвід не вичерпав всіх питань пов'язаних особливостями індивідуалізації шкільного навчання дітей з даною генетичною патологією. Тим більше якщо перед нами постають проблеми не раннього і дошкільного періоду їх життя, а моменту навчання цих дітей у школі. В подальших публікаціях ми будемо намагатись ще глибше зрозуміти роботу нестандартного мозку дитини

з синдромом Дауна, його пластичність та можливі компенсаторні перебудови і як наслідок вдало організований процес корекційного навчання і виховання дітей в умовах інклюзивної освіти.

Література

1. **Бруни М.** Формирование навыков мелкой моторики у детей с синдромом Дауна / М. Бруни // Пер. с англ. А.Курт. – М.:Связь-Принт, 2005, - 212с. 2. **Володько В.М.** Індивідуалізація і диференціація навчання / В.М. Володько // Проблеми сучасної педагогічної освіти: Зб. статей. – Ч.1. – К., 2000.– 136 с. 3. **Катаева А.А., Стреблева Е.А.** Дошкольная олигофренопедагогика. / А.А. Катаева, Е.А. Стреблева // - М.: Просвещение, 1988. 264с. 4. **Коберник Г.І.** Індивідуалізація й диференціація навчання в початкових класах: теорія та методика. / Г.І. Коберник // Монографія. – К.: Наук. світ, 2002. – 231 с. 5. **Лаутеслагер П.** Двигательное развитие детей раннего возраста с синдромом Дауна. Проблемы и решения. / П. Лаутеслагер // Пер. с англ. О.Н. Ертановой. – М., «Монолит», 2003, 346с. 6. **Фурман А.В.** Психодіагностика інтелекту в системі диференціації навчання. / А.В. Фурман // Книга для вчителя. – К.: Освіта, 1993. – 224 с. 7. **Шамова Т.И.** Индивидуальный и дифференцированный подход в обучении / Т.И. Шамова // Активизация обучения школьников. – М.: Педагогика, 1991. 213с.

References

1. **Bruni M.** Formirovanie navyikov melkoy motoriki u detey s sindromom Dauna / M. Bruni // Per. s angl. A.Kurt. – М.:Svyaz-Print, 2005, - 212s. 2. **Volodko V.M.** Individualizatsiya i diferentslatsiya navchannya / V.M. Volodko // Problemi suchasnoyi pedagogichnoyi osvlti: Zb. statey. – Ch.1. – K., 2000.– 136 s. 3. **Kataeva A.A., Strebeleva E.A.** Doshkolnaya oligofrenopedagogika. / A.A. Kataeva, E.A. Strebeleva // - M.: Prosveschenie, 1988. 264s. 4. **Kobernik G.I.** Individualizatsiya y diferentslatsiya navchannya v pochatkovih klasah: teoriya ta metodika. / G.I. Kobernik // Monograflya. – K.: Nauk. svlt, 2002. – 231 s. 5. **Lauteslager P.** Dvigatelnoe razvitie detey rannego vozrasta s sindromom Dauna. Problemy i resheniya. / P. Lauteslager // Per. s angl. O.N. Ertanovoy. – М., «Monolit», 2003, 346s. 6. **Furman A.V.** Psiholognostika intelektu v sisteml diferentslatsiy navchannya. / A.V. Furman // Kniga dlya vchitelya. – K.: Osvlta, 1993. – 224 s. 7. **Shamova T.I.** Individualnyi i differentsirovannyiy podhod v obuchenii / T.I. Shamova // Aktivizatsiya obucheniya shkolnikov. – М.: Pedagogika, 1991. 213s.

Савицький А.М. Психолого-педагогічні аспекти організації індивідуалізованого навчання дітей з синдромом Дауна в умовах інклюзивної освіти

У статті на основі аналізу наукових праць вітчизняних та зарубіжних дослідників розглядається проблема організації індивідуалізованого навчання дітей з синдромом Дауна; аналізуються дані щодо психофізичного профілю дитини з даною генетичною патологією, здійснюється дослідження анатомічних та біологічних складових розвитку психічних процесів дітей з синдромом Дауна; виявляються особливості в переважній обробці зорово-просторової інформації та відповідних можливостей експресивного мовлення; робиться психофізичне обґрунтування застосування індивідуалізованого навчання в процесі розвитку дітей з синдромом Дауна; виявляються фізіологічні основи розвитку психіки цих дітей та вивчаються слабкі і сильні сторони навчальної діяльності дітей з даною генетичною патологією.

В статті висвітлюються концепції індивідуалізованого навчання дітей з синдромом Дауна в умовах інклюзивної освіти. Детально розглядається психомоторний розвиток дітей з даною генетичною патологією і пов'язані з ним основи здобуття освіти в молодшій школі. Здійснено аналіз сучасної спеціальної літератури щодо особливостей застосування форм і методів індивідуалізації в процесі розвитку дітей з синдромом Дауна в освітніх закладах. Визначено основні методологічні положення навчання цих дітей в умовах інтеграції до загальноосвітніх навчальних закладів. У статті обґрунтована необхідність розробки індивідуалізованої системи навчання дітей з синдромом Дауна. Визначено основні напрямки організації спеціального навчання дітей з даною генетичною патологією в умовах загальноосвітніх навчальних закладів.

Ключові слова: діти з синдромом Дауна, індивідуалізація, індивідуалізоване навчання, інклюзивна освіта, психомоторний профіль.

Савицький А.Н. Психолого-педагогические аспекты организации индивидуализированного обучения детей с синдромом Дауна в условиях инклюзивного образования

В статье на основе анализа научных работ отечественных и зарубежных исследователей рассматривается проблема индивидуализации обучения детей с синдромом Дауна; также анализируются данные относительно психофизического профиля детей с генетической патологией; исследуются особенности анатомических и биологических составляющих психического развития детей с синдромом Дауна; определяются особенности преимущественной зрительно-пространственной обработки информации; делается психофизическое обоснование использования индивидуализированного обучения в процессе развития детей с синдромом Дауна; выявляются физиологические основы психического развития таких детей и изучаются сильные и слабые стороны учебной деятельности детей с данной генетической патологией.

В статье освещаются концепции индивидуализированного обучения детей с синдромом Дауна при инклюзивном образовании. Детально рассматривается психомоторное развитие детей с данной генетической патологией и связанные с ним основы образования в младшей школе. Определены основные методологические положения обучения этих детей в условиях интеграции в общеобразовательные учебные заведения. В статье приводятся теоретические и практические основы специального обучения детей младшего школьного возраста с синдромом Дауна на основе применения специальных образовательных методик.

Ключевые слова: дети с синдромом Дауна, индивидуализация, индивидуализация обучения, психомоторный профиль.

Savitsky A.N. Psychology and pedagogical aspects of the organization of the individualized training of children

with a Down syndrome in the conditions of inclusive education

In article on the basis of the analysis of scientific works of domestic and foreign researchers the problem of an individualization of training of children with a Down syndrome is considered; also data of rather psychophysical profile of children with genetic pathology are analyzed; features of anatomic and biological components of mental development of children with a Down syndrome are investigated; features of primary visual and spatial information processing are defined; psychophysical justification of use of the individualized training in development of children with a Down syndrome becomes; physiological bases of mental development of such children come to light and are studied strong and weaknesses of educational activity of children with this genetic pathology.

Concepts of the individualized training of children with a Down syndrome at inclusive education are covered in article. Psychomotor development of children with this genetic pathology and the related bases of education at younger school is in details considered. The basic methodological provisions of training of these children in the conditions of integration into general education educational institutions are defined. Theoretical and practical bases of special training of children of younger school age with a Down syndrome on the basis of application of special educational techniques are given in article.

Keywords: children with a Down syndrome, an individualization, a training individualization, a psychomotor profile.

Стаття надійшла до редакції 29.10.2014 року

Статтю прийнято до друку 10.11.2014 року

Рецензент: д. пед. наук, проф. Бондар В.І.

УДК: 376.36

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОЇ ЛОГОКОРЕКЦІЇ

Савінова Н.В.

доктор педагогічних наук, професор

С.Архангельський, Ю.Бабанський, В.Загвязинський підкреслюють, що дослідник, який пропонує нову методику або систему навчання чи виховання теоретично має довести її переваги.

Теоретичним підґрунтям запропонованої системи диференційованої логопедичної корекції мовленнєвої діяльності у дошкільників із тяжкими порушеннями мовлення стали: 1) сучасні наукові уявлення про сутність корекційної (корекційно-навчальної, корекційно-розвивальної) роботи (В.Баудіш, В.Синьов, Б.Тупоногов, О.Хохліна, М.Шеремет та ін.); 2) дослідження індивідуальності як системи (А.Карпов, В.Шадріков та ін.); 3) концепція системогенезу (П.Анохін); 4) загальний механізм формування нового виду діяльності (Т.Доронова, Н.Нижегородцева, С.Якобсон); 5) положення культурно-історичної концепції Л.Виготського; 6) теоретичне положення щодо виникнення і формування всередині кожної провідної діяльності відповідних психологічних новоутворень, наступність яких створює єдність психічного розвитку (П.Гальперін, Д.Ельконін, О.Запорожець, О.Леонтьєв та ін.), при цьому всередині одного вікового періоду можуть існувати різні рівні розвитку (Я.Пономарьов); 7) використання ідеї нейропсихологічного фактора теорії системної динамічної локалізації вищих психічних функцій (О.Лурія).

Сучасні наукові уявлення про сутність корекційної (корекційно-навчальної, корекційно-розвивальної) роботи дають можливість узагальнити наукові пошуки, що лежать в основі логопедичної корекції, серед яких: концепція сутності і структури корекційної роботи, яка найповніше розкривається на основі уявлень про неї як системи в єдності основних системоутворюючих компонентів (В.Баудіш, В.Синьов, Б.Тупоногов, О.Хохліна, М.Шеремет та ін.). Досягнення мети корекційного впливу забезпечують усі компоненти педагогічного процесу: організація, зміст, методика. Корекційну роботу необхідно розглядати на тлі закономірних відношень між метою, змістом, методами. При цьому у співвідношенні "мета – зміст – метод" мета є визначальним й об'єднуючим моментом, оскільки саме вона містить корекційне завдання як інтегральну складову.

Основою спеціального педагогічного впливу на аномальну дитину є корекція її вад з урахуванням структури дефекту, особливостей розвитку, завдяки становленню в неї передусім психічних утворень вищих рівнів організації.

Корекційний логопедичний вплив має орієнтуватися на єдність фізичного, інтелектуального й особистісного компонентів як засобів реалізації енергетичної, змістово-операційної та оцінної, мотиваційної та орієнтаційної сторін у складі корекційно-розвивальної діяльності, що включає: по-перше, уявлення про людину як про широке поняття, цілісність якого визначається єдністю біологічного, соціального й особистісного, відповідно до якого готовність до навчання розглядається у вигляді трьох послідовно розташованих рівнів: морфофункціонального, інтелектуального й особистісного розвитку, при цьому базовим блоком виступає рівень морфофункціонального розвитку (В.Маралов, В.Шадріков); по-друге, розуміння структури психічного розвитку у вигляді трирівневої системи (М.Семаго, Н.Семаго, А.Семенович та ін.), яка складається з рівня причинності, який включає в себе органічні передумови психічної діяльності, особливості мозкової організації психічних процесів і